

CZU 343.1

DOI 10.5281/zenodo.10952806

Sofia PILAT,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

Artiom PILAT,
dr.
PhD

ARGUMENTAREA ACTELOR PROCESUALE ÎN CADRUL URMĂRIII PENALE*

Articolul respectiv este dedicat analizei rolului și importanței argumentării actelor procesuale în cadrul urmăririi penale. În lucrare este evidențiată importanța argumentării persuasive și a motivării actelor procesuale în fiecare fază a procesului penal.

Argumentarea este privită ca o condiție prealabilă a unui proces echitabil, legal și prin urmare care contribuie la transparența justiției. Orice act procesual emis în cadrul urmăririi penale în fiecare caz în parte ar trebui să fie un document solid atât din punct de vedere logic, cât și structural, conținând o analiză completă a poziției juridice ce aparține celui care l-a elaborat, precum și o evaluare a probelor existente.

Așadar, argumentarea prin sine contribuie la validarea oricăror acte emise în cadrul procesului penal privit în ansamblu.

Cuvinte-cheie: argumentare, logică, inducție, deducție, motivare, persuasiv, act procesual, raționament, gândire, poziție.

ARGUMENTATION OF PROCEDURAL DOCUMENTS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE CRIMINAL PROSECUTION

This article is dedicated to the analysis of the role and importance of the argument of procedural acts in criminal proceedings. The article highlights the importance of persuasive argumentation and motivation of procedural acts in each phase of the criminal proceedings.

Argumentation is seen as a prerequisite for a fair and legal trial and therefore contributes to the transparency of justice.

Any procedural act issued in the course of criminal proceedings in each particular case should be a logically and structurally sound act containing a full analysis of the legal position of the person issuing it as well as an assessment of the existing evidence.

Therefore, the reasoning, in itself, contributes to the validation of any act issued in the framework of the criminal proceedings considered as a whole.

Keywords: argumentation, logic, induction, deduction, reasoning, persuasive, procedural act, reasoning, thinking, position.

*Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului cu cifrul 8721195417031 „Consolidarea cercetării, scrierii și argumentării juridice în Republica Moldova”, implementat de NCSC, Programul ALRW din R. Moldova.

1. INTRODUCERE.

Argumentarea privită ca o îndeletnicire intrinsecă cu preocupările lingvistice, pe bună dreptate este omniprezentă în toate sferile activității umane precum: politica, jurisprudența, știința, arta, mass-media etc.

Trăind într-un mediu social, orice persoană în viața de zi cu zi comunică cu lumea din jur și întreține diverse dialoguri bazate pe descrierea unor evenimente, fapte, împrejurări, argumentări etc.

Comunicând, involuntar fiecare din noi intră într-un proces continuu de argumentare persuasivă a propriilor idei, viziuni, poziții, opinii, concepții, convingeri etc. Argumentarea se bazează pe acceptarea unei poziții despre anumite realități ce ne înconjoară și pe respingerea altora.

Prin urmare, argumentarea constituie instrumentul de bază și indispensabil pentru susținerea unei poziții și convingerea interlocutorului de valabilitatea și posibilitatea existenței acesteia.

2. METODOLOGIE.

În scopul realizării obiectivelor propuse, în prezentul articol științific s-au utilizat următoarele metode: metoda logică bazată pe analiza deductivă și analiza inductivă, metoda comparativă, metoda sistemică.

În procesul elaborării materialului de față au fost consultate lucrările științifice ale autorilor: Ivin A., Lalande A., Osoianu T., Ostavciuc D., Perelman C., Алексеев А., Берков В., Зайцев Д. ș.a.

3. REZULTATE.

De asemenea, au fost consultate următoarele acte legislative: Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Decizia Curții Constituționale Nr. DCC123/2019 din 25.11.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 129g/2019 cu privire la excepția de neconstituționalitate a articolului 342, alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării).

Termenul „argumentare” provine de la latinescul „argumentum”, care se traduce dovadă. Conform opiniei autorului Chaïm Perelman,

teoria argumentării constă în „Folosirea rațiunii pentru a ne dirija acțiunea și pentru a o influența pe a celorlalți” [8, p. 14].

Scopul oricărei argumentări este „De a provoca sau de a spori adeziunea spiritelor la tezele prezentate asentimentului lor: o argumentare eficace este cea care reușește să crească această intensitate de adeziune astfel încât să declanșeze la auditori acțiunea prevăzută (acțiune pozitivă sau reținere), sau, cel puțin, să le creeze o înclinație către acțiune, care se va manifesta la momentul oportun” [8, p. 14].

Așadar, procesul propriu-zis de argumentare este constituit din raționamente logice, prin intermediul cărora se deduc unele concluzii sau dovezi, menite să valideze teza propusă în accepțiunea persoanei căreia îi este adresată respectiva informație. Întregul proces de argumentare se statuează pe aplicarea unor tehnici și strategii de demonstrare adaptate în coraport cu scopul urmărit.

Fundamentul esențial al oricărei argumentări se construiește în baza unor raționamente, care constituie „Operații discursive prin care se concludă precum că una sau mai multe propoziții (premise) includ adevărul, probabilitatea sau falsitatea unei alte propoziții (concluzie)” [5, p. 132].

Deci, raționamentul este o operațiune logică de gândire, ce începe cu lucruri cunoscute și evidente, ajungând treptat la cele necunoscute în scopul de a le face posibile de a fi înțelese, operațiune denumită inferență logică. Respectivul raționament se divizează în două mari categorii interdependente și complementare ca: deducția și inducția.

Deducția privită ca o categorie a raționamentului reprezintă un principiu de inferență logică care interpretează lucrurile pornind de la general spre particular. Astfel, raționamentul deductiv constituie un element de bază al gândirii logice, care servește la realizarea unei analize critice și identificarea unor soluții corecte pentru rezolvarea diferitelor tipuri de situații și elaborarea, prin urmare, a unor concluzii logice.

Raționamentul inductiv, la rândul său, constituie o formă de inferență logică care interpretează lucrurile pornind de la particular

către general. Acest tip de raționament este adeseori utilizat în științe, în procesul de cercetare, având drept punct de plecare realitatea empirică pentru a se ajunge la construcția teoretică care naște legi universale. În argumentare, raționamentele realizate prin inducție sunt fondate pe fapte particulare, în urma cărora se ajunge la o concluzie generală. De asemenea, un argument inductiv poate fi obținut printr-o simplă schimbare a propozițiilor dintr-un argument deductiv [3, p. 175].

În doctrină se disting două tipuri de inducție, și anume: inducția completă și inducția amplificantă.

Inducția completă permite realizarea unei concluzii prin analiza exhaustivă a unui șir de fapte și fenomene relevante, iar *inducția amplificantă* se bazează pe cercetarea unui anumit eșantion de fapte și fenomene, deci, cea din urmă este cu mult mai îngustă din punct de vedere al cercetării.

Totodată, este important de menționat faptul că raționamentul inductiv nu rezultă întotdeauna de la interpretarea particulară spre cea generală, ci se bazează și pe unele concluzii realizate din analiza unor fapte particulare. Un exemplu elocvent în acest sens ar fi examinarea cauzei de către ofițerul de urmărire penală, care deseori pornește de la indicii particulari, concluzionând, prin urmare, existența sau absența legăturii dintre fapta comisă și persoana bănuită.

În cele din urmă, ambele tipuri de inferență logică, atât deductivă, cât și inductivă, fac parte din procesul de argumentare. Respectiv, inferențele permit trecerea consecutivă de la premise la concluzie, creează posibilitatea urmăririi direcției de argumentare, oferindu-i un anumit sens.

Analizând conceptul de argumentare, deducem importanța majoră a acestuia în cadrul procesului penal atât în faza de urmărire penală, cât și în cea de judecată.

De fapt, „Forma procesual-penală determină caracterul înscris al actelor procesului penal. Întocmirea actelor procesuale, în conformitate cu legea, este o condiție de respectare a formei procesual-penale. Această trăsătură este conferită urmăririi penale de faptul că, pe

de o parte, au relevanță juridică în fața instanței numai actele cuprinse în dosar sub formă scrisă” [7, p. 245-246].

De aici rezultă și necesitatea unei argumentări persuasive a actelor procesuale în cadrul urmăririi penale, fapt specificat și în Decizia Curții Constituționale Nr. DCC123/2019 din 25.11.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 129g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 342, alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării), punctul 166, unde se menționează că „...Relevanța mărturiei și caracterul suficient al motivelor prezentate de partea apărării în circumstanțele cauzei vor determina domeniul de aplicare și nivelul de detaliere al aprecierii tribunalelor cu privire la necesitatea de a asigura prezența și audierea martorilor. Prin urmare, cu cât sunt mai solide și mai grele argumentele avansate de partea apărării, cu atât mai atent trebuie să fie controlul și mai convingătoare trebuie să fie motivarea tribunalelor, dacă refuză cererea părții apărării de a audia un martor” [2].

Așadar, trăsătura inerentă a argumentării constituie efectul său persuasiv asupra subiecților. Or, argumentarea impregnează întregul conținut al procesului penal și se manifestă prin legalitate, validitate, motivare și corectitudinea oricărui act procesual emis.

Reieșind din faptul că mecanismul social de interacțiune între oameni este unul complex și include acțiunile desfășurate între membrii grupului social, precum și efectele acestora asupra lor, deducem că, în cadrul procesului penal, grație statutului specific al participanților, interacțiunea este una dinamică și asigură trecerea de la o fază a procesului penal la alta într-o calitate reînnoită. Prin urmare, în cadrul procesului penal, sunt abordate și rezolvate conflictele sociale de natură penală, are loc un schimb de opinii între participanții la raporturile juridice procesual penale și, nu în ultimul rând, se realizează printr-o procedură organizată transferul de informații de la un subiect al raportului juridic la altul.

Prezentarea argumentelor și contraargumentelor între subiecții procesului penal se

manifestă sub forma unor constatări de fapte fără examinarea lor detaliată. În cazul în care faptele se discută, se analizează, se justifică, se confirmă sau se infirmă, schimbând în consecință poziția subiectului sau a subiecților prin intermediul raționamentelor logice, un astfel de procedeu capătă denumirea de argumentare.

Argumentarea este un element constitutiv atât al fazei de urmărire penală, în care predomină forma scrisă, cât și al fazei de judecată, căreia îi este specifică forma orală. În procesul penal, ea capătă un caracter transversal, atotcuprinzător, manifestându-se tangibil în legalitatea, justificarea, motivarea, echitatea și corectitudinea actelor procesuale.

Tradițional, procesul penal se împarte în două etape distincte: 1) urmărirea penală; 2) judecata. Argumentarea însoțește întregul proces penal, dar cu unele excepții se realizează în faza de urmărire penală, unde ea primește o exprimare mai limitată în coraport cu predominanța constatării elementelor de fapt. Spre deosebire de faza de judecată, unde predomină principiul contradictorialității, fiecare parte la proces are posibilitatea legală de a prezenta probe și a argumenta necesitatea acestora în coraport cu probele celeilalte părți.

Procesul penal, prin sine, constituie o cale legală de soluționare a conflictului iscat între părți, a cărui finalitate este stabilirea adevărului, ce se consemnează sub forma unui act juridic, de regulă hotărâre judecătorească.

Astfel, prezentarea intereselor statului și apărarea propriilor interese se realizează prin intermediul argumentării, care presupune corectitudinea legală a întocmirii actelor procesuale și cea logică a discursului ce se manifestă prin gândirea tactică, sistematizată, structura retorică și consecvență, subminând haosul.

În orice argumentare există cel puțin trei elemente structurale:

1) teza – o afirmație care exprimă poziția unuia dintre subiecții argumentării.

2) argumentele – enunțuri folosite de subiect în procesul de argumentare.

3) forma legăturii dintre argumente și teză.

De asemenea, este important să mențio-

năm că argumentarea are ca scop convingerea cu poziția propusă, iar justificarea constă în demonstrarea accesibilității poziției propuse [12, p. 24].

O caracteristică inerentă a argumentării este efectul său persuasiv asupra destinatarului, unde persuasiunea este privită ca o varietate a activității intelectual-verbale. O interpretare destul de variată și interesantă a argumentării a fost oferită de filosofii Platon și Aristotel, care au definit acest concept fiecare într-un mod individual.

Astfel, Platon a afirmat că a argumenta înseamnă a convinge, ce presupune a insufla o opinie destinatarului [13, p. 30].

La rândul său, Aristotel a precizat că persuasiunea, privită ca o caracteristică proprie a argumentării, presupune existența unei opinii proprii; opinia este strâns legată de convingere, iar convingerea este persuasiunea [10, p. 431].

În accepțiunea largă, „Prin convingere se subînțelege un gând pe care cel ce îl diseminează îl apără oferindu-i un anumit sens, o încărcătură morală și emoțională și o relativă stabilitate” [9, p. 30].

Însă în procesul de judecare a cauzei, instanța nu poate fi convinsă de poziția propusă de către subiecții procesului penal, ci sarcina argumentatorilor este mai modestă, constând în convingerea instanței să ia în considerare argumentele prezentate și întărite prin probe.

Faza de urmărire penală, spre deosebire de faza de judecată, are un caracter semicontradictoriu, iar organul de urmărire penală este obligat să argumenteze toate deciziile și actele emise, evitând încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Acest fapt este expres prevăzut și în conținutul Codului de procedură penală: art. 6 pct. 12¹ „Expertiză judiciară – activitate de cercetare științifico-practică desfășurată în cadrul procesului penal, în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice, cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un

proces judiciar”; art. 296 alin. (2) „...Rechizitoriul se compune din două părți: expunerea și dispozitivul. Expunerea cuprinde informații despre fapta și persoana în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta și vinovăția învinutului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa și rezultatele verificării acestor argumente, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinutului, precum și temeiurile pentru liberarea de răspundere penală conform prevederilor art.53 din Codul penal dacă constată asemenea temeiuri. Dispozitivul cuprinde date cu privire la persoana învinutului și formularea învinuirii care i se incriminează cu încadrarea juridică a acțiunilor lui și mențiunea despre trimiterea dosarului în instanța judecătorească competentă”; art. 495 alin. (2) „Ordonanța de trimitere a cauzei în instanța de judecată, în afară de prevederile art.255, trebuie să conțină toate circumstanțele cauzei stabilite la urmărirea penală, temeiurile pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, precum și argumentele apărătorului și ale altor persoane care resping temeiurile de aplicare a acestor măsuri, dacă acestea au fost expuse” etc. [1].

Din punctul de vedere al autorului A.A. Ivin „Argumentarea nu este doar un procedeu de convingere cu o anumită poziție, ci și totalitatea argumentelor (convingeri) ce se află într-o interdependență strânsă între ele” [4, p. 7].

Autorul V.F. Berkov a precizat că „Argumentarea este doar un anumit element constitutiv al procesului comunicativ, iar pentru o cunoaștere mai avansată a acesteia este necesară studierea legăturii dintre argumentare și întrebările propuse” [11, p. 26]. De asemenea, el a propus și o clasificare a întrebărilor, aplicabilă în cadrul procesului penal care, la rândul său, ar asigura desfășurarea mai rapidă și eficientă a urmării penale și ulterior a judecării cauzei. Răspunsurile la respectivele întrebări ar putea avea orientări diferite în funcție de subiecții procesului penal și interesele lor în cadrul procesului.

Întrebările și răspunsurile la acestea ar asigura eliminarea incertitudinilor apărute în cadrul examinării cauzei penale. Deoarece cunoașterea faptei infracțiunii constă nu numai în

presupuneri, judecăți, acte de gândire afirmativă, dar și în punerea întrebărilor și primirea răspunsurilor la acestea.

Conform divizării realizate de către autorul V.F. Berkov, structura logică a unei întrebări în procesul penal este următoarea:

- 1) Identifică adevărul.
- 2) Conține cunoștințe prealabile [11, p. 35].

Din punct de vedere structural, întrebările pot fi împărțite în simple, care presupun răspunsuri scurte și laconice, și complexe, care conțin în sine mai multe întrebări simple, unite între ele prin intermediul conjuncțiilor precum: și, sau, dacă, atunci etc.

La examinarea cauzelor în cadrul urmăririi penale, predomină întrebările închise, care îl supun pe respondent unor condiții stricte și care necesită o claritate, spre deosebire de întrebările deschise, care permit respondentului să dea răspunsurile într-un mod liber și într-o formă relaxată. Alegerea tipului de întrebare depinde în mare parte de acțiunea de urmărire penală realizată și de subiecți (bănuț, învinuit, parte vătămată, martor ș.a.).

Prin urmare, audierea ca un procedeu probatoriu începe cu o relatare liberă a persoanei audiate despre circumstanțele faptei. Ulterior, după relatarea liberă, persoana responsabilă de audiere pune întrebări persoanei audiate. Narațiunea liberă cu care începe audierea reprezintă temei pentru întrebările ulterioare adresate.

Relatarea liberă se distinge de argumentare, deoarece cel care relatează circumstanțele faptei nu are obligația de a argumenta fiecare detaliu cu scopul de a convinge pe cel care ascultă.

Argumentarea actelor procesuale, în cadrul urmăririi penale, își atinge scopul atunci când destinatarul a înțeles esența și a acceptat teza celui care argumentează. În acest caz, în procesul de argumentare, pe larg, se utilizează o serie de elemente logice (definiția, certitudinea, inconsistența, contradicția, suficiența etc.), epistemologice (obiectivitatea, dezvoltarea, interrelația etc.), juridice (legalitatea, egalitatea în fața legii, suficiența etc.) și metodele rituale [6, p. 15].

4. CONCLUZII.

Noțiunea de „argumentare” nu se întâlnește în legislația procesual-penală autohtonă, dar acoperă un segment enorm la capitolul cerințelor înaintate față de actele procesuale penale, precum: legalitatea, validitatea, temeinicia faptelor relatate, motivarea, echitatea și

alte condiții de fond și de formă. Fiind prezentă în toate fazele procesului penal, ea constituie forța motrice a acestuia. De asemenea, orice act procesual bine argumentat contribuie mult la formarea certitudinii juridice, precum și la crearea unei practici uniforme de aplicare a normelor juridice.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110 din 07.06.2003.
2. Decizia Curții Constituționale Nr. DCC123/2019 din 25.11.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 129g/2019 cu privire la excepția de neconstituționalitate a articolului 342, alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării).
3. Frans H. van Eemeren, Garssen Bart. Reflections on Theoretical Issues in Argumentation Theory. Amsterdam: Ed. Springer, 2015. 307 p. ISBN-10: 3319211021. ISBN-13: 978-3319211022.
4. Ivin A.A. Teoriya argumentatsii. Moscow: Gardariki, 2000. 308 p. ISSN 582970059X.
5. Lalande André. Vocabulaire technique et critique de la Philosophie, 16e éd. Paris: Ed. Karthala, 2005. 1323 p.
6. Makeeva E.A. Pravovaya argumentatsiya kak ob'ekt gnoseologicheskogo analiza. Moscow: Region Stare University, 2003. 124 p. ISSN 2707-6350.
7. OSOIANU Tudor, OSTAVCIUC Dinu. Ur-mărirea penală. Curs universitar. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2021. 494 p. ISBN 978-9975-157-58-2. CZU 343.123.1(075.8)=111=61.1. 0-85.
8. Perelman Chaim, Olbrechts-Tyteca Lucie. Tratat de argumentare. Noua Retorică. Iași: Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012. 690 p. ISBN: 978-973-703-742-8.
9. Алексеев А.П. Аргументация. Познание. Общение. Москва: Издательство МГУ, 1991. 150 с.
10. Аристотель. Сочинения. Том 1. Москва: Мысль, 1976. 550 с.
11. Берков В.Ф. Аргументация и вопрос. În: Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя 3. Гісторыя. Філасофія сіхалогія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Права. Беларусь, 1992. 25-29 с.
12. Зайцев Д.В. Теория и практика аргументации. Москва: Форум, 2010. 223 с. SBN:978-5-8199-0328-5.
13. Платон. Сочинения. Том 2. Москва: Мысль, 1970. 610 с.

DESPRE AUTORI**Sofia PILAT,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: sofia-chirita@yandex.ru
ORCID ID: 0000-0002-1517-8886*

Artiom PILAT,

*doctor în drept,
lector universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: artiom92@yandex.ru
ORCID ID: 0000-0002-6606-1952*